

KOMPLETTERANDE ÖVERKLAGANDE

Datum
2016-09-30

Dnr
2271-15-45
Aktbilaga 70

Till Svea hovrätt
Avdelning 05

Mål nr T 6161-16, F.T m.fl ./ staten genom Justitiekanslern angående skadestånd

1. Staten har i en kort inlägga 2016-06-30 överklagat tingsrättens dom. Hovrätten har genom beslut 2016-07-19 meddelat prövningstillstånd samt medgivit staten anstånd att komma in med utveckling av grunder samt bevisuppgift.

2. Staten vill som komplettering till och med delvis justering av det tidigare ingivna överklagandet anföra följande.

YRKANDEN M.M.

3. Staten yrkar att hovrätten, med ändring av tingsrättens dom, lämnar A.Ts, F.Ts, M.Ts, G.As, M.As, R.As, C.Ss, A.Ss, R.Ss, L.Ss och M.Ss (nedan gemensamt benämnda kändena) skadeståndsanspråk utan bifall, eller i andra hand i vart fall sätter ner skadeståndsbeloppen.

4. Med delvis ändring av vad som angavs i överklagandet 2016-06-30 avstår staten från yrkandet att hovrätten ska befria staten från att ersätta kändenas rättegångskostnader vid tingsrätten. Staten yrkar inte heller ersättning för egna rättegångskostnader vid tingsrätten men förbehåller sig rätten att återkomma när det gäller frågan om statens rättegångskostnader i hovrätten.

GRUNDERNA FÖR ÖVERKLAGANDET M.M.

5. Som staten uppfattar tingsrättens dom har käromålen bifallits på den av kändena i första hand åberopade grunden för talan, dvs. att behandlingen av kändenas personuppgifter har skett i strid mot bestämmelserna i 2 kap. 10 § första stycket polisdatalagen (2010:361), enligt tingsrätten tolkad konformt med artiklarna 8 och 14 i Europakonventionen. Staten har därför, som det får förstås, av tingsrätten ålagts att enligt 2 kap. 2 § polisdatalagen och 48 § personuppgiftslagen ersätta kändena för den kränkning som behandlingen av deras personuppgifter anses har orsakat.

6. Tingsrätten har därmed inte kommit att pröva de två alternativa grunder som kändena anfört, nämligen att staten i andra hand är skyldig att betala ideellt skadestånd direkt med stöd av 2 kap. 6 § och 1 kap. 9 §

regeringsformen eller i tredje hand är skyldig att utge skadestånd med tillämpning av artiklarna 8 och 14 i Europakonventionen.

7. Staten bestrider alltjämt att behandlingen av kändenas personuppgifter har skett i strid mot bestämmelserna i 2 kap. 10 § polisdatalagen. Staten bestrider också alltjämt att behandlingen av kändenas personuppgifter inneburit en överträdelse av regeringens bestämmelser (1 kap. 9 § och 2 kap. 6 §). I vart fall kan skadestånd inte dömas ut direkt grundat på en eventuell sådan överträdelse. Staten erkänner emellertid numera att behandlingen av kändenas personuppgifter i uppgiftssamlingen Kringresande får anses ha inneburit en kränkning av deras rättigheter enligt artiklarna 8 och 14 i Europakonventionen.

8. Genom detta erkännande, som även föranlett staten att ändra sin inställning i rättegångskostnadsfrågan, tillsammans med statens tidigare erkännande av fel och brister i uppgiftssamlingen och den bekräftelse av detta som skett genom den allvarliga kritik som uttalats av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Åklagarmyndigheten, Justitieombudsmannen och Diskrimineringsombudsmannen samt det skadestånd som kändena tillerkänts genom Justiekanslerns beslut beträffande envar av dem, har kändena kompenserats för den kränkning de drabbats av genom att deras personuppgifter behandlats i uppgiftssamlingen. Kändenas skadeståndsyrkande bör därför lämnas utan bifall. Om hovrätten finner att kändena har rätt till ytterligare ekonomisk ersättning bör denna, mot bakgrund av den praxis som utvecklats av Europadomstolen och Högsta domstolen, bestämmas till ett väsentligt lägre belopp än det som tingsrätten beslutat.

UTVECKLING AV SKÄLEN FÖR STATENS INSTÄLLNING

Bakgrund

Skälen till att uppgiftssamlingen skapades

9. Tingsrätten har på ett övergripande plan beskrivit bakgrunden till att uppgiftssamlingen "Kringresande" (uppgiftssamlingen) skapades av dåvarande Polismyndigheten i Skåne (polismyndigheten). För att hovrätten ska få en fullständig bild av omständigheterna i målen vill staten ge en något fylligare bakgrund än den som framgår av domen.

10. Den 22 oktober 2009 beslutade polismyndighetens länskriminalavdelning att en s.k. särskild undersökning enligt 14 § dåvarande polisdatalagen (1998:622) skulle inledas. Den fick namnet "Länsövergripande brottslighet". Inom denna särskilda undersökning fanns flera undergrupper, som t.ex. våld, narkotika, olaga hot och brott mot äldre. Ändamålet med den särskilda undersökningen var att "identifiera och kartlägga allvarlig brottslig verksamhet av länsövergripande karaktär genom att lokalt identifiera och kartlägga nyckelpersoner och nätverk kring dessa".

Den särskilda undersökningen förlängdes vid tre tillfällen, bl.a. i ett beslut den 27 februari 2012.

11. Den 28 februari 2013 beslutade polismyndigheten att den särskilda undersökningen "Länsövergripande brottslighet" skulle löpa ut och ersättas av en gemensamt tillgänglig uppgiftssamling på en särskild server. Servern, som hade beteckningen "X:", var uppbyggd som en hierarki av mappar. De delar av den särskilda undersökningen som var av intresse såväl före som efter nämnda datum fördes över till "X:", däribland mappen "Kringresande". Detta beslut fattades med stöd av 2 kap. 7 § i den nu gällande polisdatalagen.

12. När det gäller de brottsmisstankar som ledde fram till att uppgiftssamlingen skapades framgår av de ärenden som har varit föremål för prövning hos Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN) och Åklagarmyndigheten följande.

13. Den 6 juli 2011 träffades den operativa ledningsgruppen hos Polisområde Mellersta Skåne (POMS) i Lund. Vid detta tillfälle diskuterades att det hade framkommit uppgifter om att delar av fyra släkter i vilka det ingick personer som bodde i Staffanstorp hade beväpnat sig med bl.a. automatvapen. Det var för polismyndigheten sedan tidigare känt att det hade förekommit konflikter i olika omgångar i Staffanstorp mellan olika släkter. Bland annat hade skottlossning skett vid ett dop i juli 2009 och i september samma år brann ett hus ner. De personer som var inblandade i konflikterna hade tidigare tillsammans med familjemedlemmar begått brott, bl.a. bedrägerier, bostadsinbrott och rån.

14. Efter mötet med den operativa ledningsgruppen startade kriminalunderrättelsetjänsten i POMS ett arbete för att förebygga och förhindra en eskalering av konflikterna mellan släkterna i Staffanstorp. Den befarade brottsliga verksamheten antogs kunna vara bl.a. mord, misshandel, olaga hot och grova vapenbrott. Som ett led i underrättelsearbetet upprättades en uppgiftssamling betecknad "Konflikt, Staffanstorp romer", inom ramen för den särskilda undersökningen "Länsövergripande brottslighet". Ändamålet med denna personuppgiftsbehandling angavs i den särskilda undersökning som hade inletts år 2009, dvs. att "identifiera och kartlägga allvarlig brottslig verksamhet av länsövergripande karaktär genom att lokalt identifiera och kartlägga nyckelpersoner och nätverk kring dessa". Uppgiftssamlingen användes således i polisens underrättelseverksamhet och upprättades med stöd av 2 kap. 7 § polisdatalagen.

15. Under 2011 ökade den brottslighet som kunde hänföras till personer som tidigare hade varit aktuella i konflikten i Staffanstorp. Det rörde sig om ett större antal bostadsinbrott och brott mot äldre. Gärningarna rubricerades av domstol som grov stöld.

16. Under samma tid påbörjade polismyndigheten ett underrättelsearbete som avsåg upprinnelsen till ett av de större bedrägeriärenden som dittills förekommit i Skåne och som åklagaren då hade väckt åtal för. Åtalet avsåg fakturabedrägerier i synnerligen stor omfattning och berörde ca 1 200 målsägande.

17. Med anledning av de iakttagelser man enligt ovan gjorde inom polisområdet upprättades uppgiftssamlingen "Kringresande". Den utgick från personuppgifter i uppgiftssamlingen "Konflikt, Staffanstorp romer" och kom att avse seriebrott som åldringsbrott, stöldbrott och narkotikabrott. Den nya uppgiftssamlingen hade dock ett bredare anslag och man ansåg sig ha behov av att behandla uppgifter om personer bosatta även utanför Skåne som antingen förekom i underrättelseuppslag som bedömdes vara intressanta för polismyndigheten eller som var släkt med sådana personer. Anledningen till att uppgiftssamlingen kom att omfatta ett så stort antal personuppgifter var att den kompletterades efter hand, utan att uppgifter som visade sig sakna intresse gallrades. Den sista brottsmisstanken som lades in i uppgiftssamlingen "Kringresande" före publiceringen i Dagens Nyheter den 23 september 2013 avsåg en mordbrand som ägde rum under 2013.

18. Att uppgiftssamlingen fick beteckningen "Kringresande" var inte något som man hittade på specifikt utan berodde på att denna beteckning ingick i dåvarande Rikspolisstyrelsens nomenklatur för mobil brottslighet, dvs. brottslighet som rörde sig över polisområdesgränser. Även denna uppgiftssamling omfattades av det ändamål som angavs i den särskilda undersökningen "Länsövergripande brottslighet" från 2009.

19. Ett antal av de personer som fanns antecknade i uppgiftssamlingen dömdes år 2011 för brott. Det var huvudsakligen fråga om bedrägerier avseende bilar, stölder och bostadsinbrott. Påföljderna bestämdes med något undantag till fängelse i mellan sex månader och ett år sex månader.

Uppgiftssamlingens uppbyggnad

20. Tingsrätten har på ett i allt väsentligt rättvisande sätt beskrivit hur uppgiftssamlingen var uppbyggd.

21. Det bör dock tilläggas att vittnesförhöret i tingsrätten med N.O, som har tagit del av uppgiftssamlingen, bekräftade att den s.k. charten (länkschemat) "Total" där ca 4 000 personer ingick inte utgjorde ett komplett släkträd. Detta framgår också av de uppgifter som lämnades vid förhöret i tingsrätten med käranden A.S. Denne uppgav att tre av hans fyra barn fanns med i uppgiftssamlingen men att det äldsta barnet, som har en annan mamma än de tre yngre inte fanns med. Dessa uppgifter ger stöd för statens beskrivning av polisens arbetsmetod, så som den beskrivits i nedan angivna yttranden, och talar mot att kärandenas personuppgifter kommit att behandlas på grund av deras etniska ursprung.

Hur kärandena och övriga personer kom att ingå i uppgiftssamlingen "Kringresande"

22. Av yttranden som Justitiekanslern inhämtat från Polismyndigheten, daterade den 15 juni 2015 och den 23 september 2015, framgår hur det gick till när kärandena och andra personer lades in i uppgiftssamlingen. De använda rutinerna var desamma som regelmässigt används inom ramen för det här slaget av underrättelsearbete och var alltså inte särskilt utmärkande eller unika för uppgiftssamlingen "Kringresande".

23. I samband med att polisen fick in underrättelseuppslag om misstänkt brottslighet gjordes en manuell slagning på personnummer i Polisens person- och adressökning (PPA Multisök). Uppgifterna i PPA Multisök kommer från databasen SPAR. I det erhållna sökresultatet visades det bl.a. en länk som heter "relationer". Via den länken kunde polisens utredare hämta in uppgifter om föräldrar, syskon, barn och även andra släktingar till den person som var föremål för sökningen.

24. Utredaren har sedan kopierat sidan med relationsuppgifter och klistrat in den i ett Excelblad för vidare analys och bearbetning. Att de registersökningar som gjordes hade ett brett anslag fick till följd att många personer som aldrig varit misstänkta för något brott kom att föras in i uppgiftssamlingen. Uppgiftssamlingen kom därmed även att innefatta personer med hemvist utanför Skåne. Detta var emellertid inte i sig felaktigt och inte heller unikt för uppgiftssamlingen "Kringresande". Felet var att uppgifter som inte var av intresse så snart detta hade konstaterats skulle ha gallrats.

25. Sökmetoden innebar också att polisens handläggare inte aktivt valde vilka personer som skulle hämtas in via länken "relationer". Ett stort antal personer som inte har varit misstänkta för något brott, bl.a. de nu aktuella kärandena, kom att ingå i uppgiftssamlingen på grund av att de, ibland mycket avlägset, var släkt med personer som av olika anledningar var intressanta i polisens brottsbekämpande verksamhet.

26. Ett exempel kan t.ex. vara att det kommer in ett tips om att en viss namngiven person förväntas vara delaktig i en förestående brottslig aktivitet tillsammans med sin för polisen okände svåger. För att försöka identifiera svågern sker slagningar i PPA Multisök på den namngivne personens syskon och därefter på syskonens makar. På så sätt kan polisen ta reda på vilka svågrar som den namngivne har. I en sådan sökning kommer även andra släktingar med för att visa länken mellan de två i ärendet intressanta personerna. Om exemplet istället gäller en okänd kusin eller en tidigare make kommer sökningen att omfatta föräldrar till den misstänkte och deras syskon respektive den misstänktes barn. Detta är skälet till att avlidna och barn kan komma att med automatik föras in i en uppgiftssamling. Uppgifter om sådana personer ska emellertid, om reglerna följs, gallras så snart de inte behövs för det ändamål som gäller för uppgiftssamlingen.

27. Att den aktuella uppgiftssamlingen byggdes upp utifrån släktskap förklaras av att den särskilda undersökningen beslutades med anledning av brottsmisstankar som hade koppling till fyra släkter.

Behandlingen av kändenas personuppgifter har inte stått i strid med 2 kap. 10 § första stycket polisdatalagen.

28. Tingsrätten ”anser” sammanfattningsvis ”att kändenas personuppgifter har behandlats av polismyndigheten i Skåne i *Kringresanderegistret* enbart på grund av deras etnicitet, eller i G.As fall på grund av hans hustrus etnicitet, i strid med 2 kap. 10 § första stycket polisdatalagen, tolkad i enlighet med artiklarna 8 och 14 i Europakonventionen”.

29. Oavsett vilken princip om bevisbörda och beviskrav som ska tillämpas i målen delar staten inte tingsrättens slutsats att kändenas personuppgifter har behandlats enbart på grund av vad som har varit känt om deras etniska ursprung

30. Att kändenas personuppgifter behandlats i uppgiftssamlingen har sin grund i släktskap, som kan vara avlägsen, med någon person som varit intressant i polisens brottsbekämpande verksamhet. Detta kan inte utgöra en behandling på grund av vad som varit känt om kändenas etniska ursprung. I uppgiftssamlingen finns inga uppgifter om någon persons etnicitet och det torde vara ostridigt att det även finns personer i uppgiftssamlingen som inte anser sig vara romer. Polisens utredare har inte heller haft någon möjlighet att utifrån de registeruppgifter som legat till grund för uppgiftssamlingen känna till etniciteten hos de personer som kom att ingå i den.

31. Enbart den omständigheten att de individer som ingår i en viss uppgiftssamling är av samma etnicitet kan för övrigt inte heller i sig medföra att behandlingen är otillåten och därmed ska anses ha skett på grund av etniskt ursprung. Det skulle innebära att polisen vore förhindrad att använda sig av personuppgiftsbehandling i sin underrättelseverksamhet om det kommer in underrättelseuppslag som enbart innehåller personer med visst etniskt ursprung. Det är uppenbart att bestämmelsen inte kan ha den innebörden (jfr prop. 2009/10:85 s. 325).

32. Vid bedömningen av om det rör sig om en personuppgiftsbehandling enbart på grund av vad som har varit känt om en persons etniska ursprung måste även beaktas att bestämmelsen i första hand tar sikte på register där det förekommer etniska sökbegrepp eller andra klara uttalanden om etnicitet rörande en viss person (jfr prop. 2009/10:85 s. 325 och prop. 1997/98:97 s. 101 och 169 samt Nebelius Lünning och Sandén, Polisdatalagen – En kommentar, s. 76 f.).

33. Vad som ovan redovisats visar enligt staten sammanfattningsvis att registreringen av kändena i uppgiftssamlingen inte har skett enbart på grund av vad som – eventuellt – har varit känt om deras etniska ursprung.

Personuppgiftsbehandlingen har i stället skett inom ramen för polisens underrättelse- och brottsbekämpande verksamhet, dvs. för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet. Sådan personuppgiftsbehandling är – även när det gäller registrering av barn – som utgångspunkt tillåten enligt 2 kap. 7 och 8 §§ polisdatalagen.

34. Vid sin bedömning verkar tingsrätten inte ha tagit ställning till vad vittnet D.K. uppgett om att polisen inom ramen för sin underrättelseverksamhet ofta arbetar med länkscheman av den typ som förekom i den aktuella uppgiftssamlingen. Av hans utsaga framgår att det är en vedertagen arbetsmetod hos polisen att inom ramen för den brottsbekämpande verksamheten försöka kartlägga olika i sammanhanget intressanta grupperingar utifrån inbördes relationer. Som exempel på sådana uppgiftssamlingar kan nämnas kartläggningar av relationer mellan olika bolag och deras ägare vid utredningar om ekonomisk brottslighet, av föreningar och organisationer i samband med utredningar som gäller mc-relaterad brottslighet och av släkter när olika falanger bekämpar varandra eller samverkar. Tingsrätten har inte heller kommenterat att det av kändena åberopade vittnet J.L. bekräftade att polismyndigheten har använt sig av liknande länkscheman vid utredningar av s.k. mc-brottslighet. Det är en brist att dessa omständigheter, såvitt framgår av domskälen, inte har vägts in när tingsrätten har kommit fram till ”att det finns stark anledning att anta att kändenas personuppgifter har behandlats i *Kringresanderegistret* enbart på grund av etnicitet”.

35. Att staten bestrider att behandlingen av kändenas personuppgifter har stått i strid med 2 kap. 10 § första stycket polisdatalagen innebär inte att staten försvarar eller ursäktar de allvarliga fel och brister som samtliga inblandade myndigheter; Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Åklagarmyndigheten, Justitieombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen och Justitiekanslern entydigt konstaterat. Dessa fel och brister har också föranlett det beslut om kränkingsersättning som Justitiekanslern fattat och som omfattar samtliga de personer vilkas personuppgifter behandlats i uppgiftssamlingen ”Kringresande”.

Behandlingen av kändenas personuppgifter har inte inneburit en överträdelse av regeringsformens bestämmelser i 1 kap. 9 § och 2 kap. 6 §.

36. Behandlingen av kändenas personuppgifter inte har innefattat någon överträdelse av regeringsformens bestämmelser. I vart fall kan skadestånd inte dömas ut med direkt tillämpning av dessa bestämmelser. Utgångspunkten i svensk rätt är att det krävs särskilt lagstöd för att en rätt till ersättning för ideell skada ska anses föreligga och några sådana särskilda skäl som Högsta domstolen ansåg föreligga i NJA 2014 s. 323 är inte för handen.

Behandlingen av kändenas personuppgifter får anses ha inneburit en kränkning av deras rättigheter enligt artiklarna 8 och 14 i Europakonventionen.

37. Tingsrätten har angett att den, vid sin prövning av statens ersättningskyldighet enligt aktuella bestämmelser i polisdatalagen, tolkat polisdatalagen fördragskonformt vilket lett till slutsatsen att ”kändenas personuppgifter har behandlats av Polismyndigheten i Skåne i *Kringresanderegistret* enbart på grund av deras etnicitet, eller i G.As fall på grund av hans hustrus etnicitet, i strid med 2 kap. 10 § första stycket polisdatalagen, tolkad i enlighet med artiklarna 8 och 14 i Europakonventionen”¹.

38. Staten bestrider, på de skäl som ovan angetts, att behandlingen av kändenas personuppgifter i uppgiftssamlingen ”Kringresande” har stått i strid med bestämmelsen i 2 kap. 10 § polisdatalagen eftersom uppgifterna inte behandlats enbart på grund av vad som varit känt om kändenas etniska ursprung. Med hänsyn till bestämmelsens ordalydelse är det enligt statens uppfattning inte heller möjligt att genom en konventionskonform tolkning komma fram till att uppgifterna har behandlats enbart på grund av vad som varit känt om kändenas etniska ursprung på det sätt tingsrätten gjort. En konventionskonform tolkning innebär att bestämmelsen, så långt det är möjligt inom ramen för lagens ordalydelse, ska tolkas på ett sätt som överensstämmer med konventionen. Lagens ordalydelse sätter emellertid gränsen för tolkningen. En fördragskonform tillämpning kan enligt Högsta domstolen innebära att vissa i lagmotiv, praxis eller doktrin antagna begränsningar i tillämpningsområdet får sättas åt sidan (jfr NJA 2003 s. 217, NJA 2005 s. 462 och Högsta domstolens beslut den 4 maj 2007 i mål Ö 2572-04). Det som är förbjudet enligt 2 kap. 10 § är emellertid uttryckligen behandling av personuppgifter *enbart* på etnisk grund. Denna begränsning av förbudet följer av bestämmelsens ordalydelse och inte av lagmotiv, praxis eller doktrin. Det är därmed inte möjligt att utsträcka förbudet på det sätt som tingsrätten gjort.

39. Staten erkänner emellertid numera, sedan rättsläget har klarlagts ytterligare genom Europadomstolens dom i stor kammare den 24 maj 2016 (Biao mot Danmark, no. 38590/10), att behandlingen av kändenas personuppgifter i uppgiftssamlingen får anses ha inneburit en överträdelse av artiklarna 8 och 14 i Europakonventionen. Inledningsvis bör därför klargöras de rättsliga ramar som enligt staten är relevanta för prövningen av kändens i tredje hand åberopade grund för talan (såvitt avser artikel 14, se Biao mot Danmark, p. 88–94 med hänvisningar till relevant rättspraxis).

40. Vid en prövning av påståenden om diskriminering krävs, för det första, att de omständigheter som åberopas omfattas av någon av de rättigheter som följer av Europakonventionen eller dess tilläggsprotokoll (i detta fall rätten

¹ Tingsrättens dom s. 17.

till privatliv enligt artikel 8). Om det då kan konstateras att det finns en skillnad i behandling av individer eller grupper av individer som inte har någon objektiv godtagbar grund, så är det fråga om diskriminering. För att en skillnad i behandling ska kunna slås fast måste det gå att identifiera eller urskilja den egenskap som påstås utgöra grund för diskriminering (i detta fall etnicitet). Vidare måste det vara fråga om en skillnad i behandling, en särbehandling, av personer som befinner sig i liknande eller jämförbara situationer. Om en sådan skillnad kan konstateras måste den – för att vara förenlig med artikel 14 – uppfylla det grundläggande kravet på laglighet och legitimt ändamål som räknas upp i andra paragrafen i den konventionsartikel som är aktuell. Dessutom krävs att det finns en rimlig proportion mellan detta ändamål och de åtgärder som har vidtagits för att uppnå målet (den s.k. proportionalitetsprincipen). Med andra ord, om en särbehandling kan slås fast krävs, för att åtgärden ska vara förenlig med konventionen, att de allmänna krav som gäller vid inskränkningar i enskildas rättigheter är uppfyllda.

41. Förbudet mot diskriminering omfattar särbehandling som missgynnar en viss grupp personer på grund av deras etnicitet, sexuella läggning osv. (direkt diskriminering). Men även åtgärder som inte är specifikt riktade mot en viss grupp och som inte har vidtagits med avsikt att diskriminera gruppen i fråga kan utgöra diskriminering, om de har oproportionerligt skadliga eller negativa effekter för just den gruppen (indirekt diskriminering). Medlemsstaterna åtnjuter ett visst handlingsutrymme (bedömningsmarginal) vid bedömningen av om och i vilken utsträckning en skillnad i behandling av personer i jämförbara situationer är godtagbar. Enligt Europadomstolen krävs dock tungt vägande skäl för att skillnader i behandling på grund av nationalitet eller etniskt ursprung ska vara förenliga med konventionen. Skillnader som görs enbart eller huvudsakligen på grund av etnicitet är enligt Europadomstolen inte godtagbara i ett demokratiskt samhälle.

42. När det gäller bevisning är utgångspunkten att nationella principer om bevisbördans placering och beviskrav gäller även vid prövning av konventionsrättsligt grundade skadeståndsanspråk. Europadomstolen har i sin praxis bekräftat detta synsätt. I några fall har domstolen dock gjort uttalanden om vilka bevisregler som ska gälla vid en prövning enligt konventionen. Ett sådant fall är klagomål enligt någon av konventionens artiklar som även innefattar påståenden om diskriminering. Det är då klaganden som ska visa att det har funnits en skillnad i behandling. Om han eller hon har lyckats göra det, övergår bevisbördan på staten, som i sin tur ska visa att det har funnits en objektiv godtagbar grund för åtgärden i fråga. Vid indirekt diskriminering kan beviskravet vara lägre och bevisbördan övergå på staten redan om det finns t.ex. trovärdig statistik till styrkande av en diskriminerande effekt. Vidare har staten ett särskilt ansvar i situationer då myndigheterna själva har exklusiv kännedom om händelseförloppet. Enligt staten bör de bevisregler som Europadomstolen har slagit fast gälla vid en prövning av kändenas i tredje hand åberopade grund för talan.

43. En registrering av personer i uppgiftssamlingar som används i polisens brottsbekämpande verksamhet påverkar typiskt sett de registrerades rätt till privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen. Det är uppenbart att samma synsätt måste anläggas även beträffande kändenas fall. Det är statens inställning att Kringresanderegistret – trots de formella brister som har konstaterats av Säkerhets och integritetsskyddsnämnden, Justitiekanslern m.fl. – får anses ha haft stöd i lag i den mening som avses i Europakonventionen (jfr 2 kap. 7 och 8 §§ polisdatalagen). Som nämnts ovan har personuppgiftsbehandlingen skett inom ramen för polisens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Sådan behandling är som utgångspunkt tillåten även enligt undantagsregeln i artikel 8.2. i Europakonventionen. Statens uppfattning är således att kravet på legitimt ändamål i konventionsrättslig mening är uppfyllt, även om ändamålet på ett mer övergripande plan har varit för oprecist. När det slutligen gäller kravet på proportionalitet anser staten att behandling av personuppgifter som sker i syfte att förebygga brott inte är oproportionerlig enbart av det skälet att det är fråga om en större mängd personuppgifter som samlas i ett register på det sätt som skett i det nu aktuella fallet. Vid bedömningen bör dock beaktas de generella brister som konstaterats av de myndigheter som granskat uppgiftssamlingen (se s. 6 i tingsrättens dom). Av betydelse är även att staten, pga att gallring skett, inte kunnat förklara exakt vad som är skälet till att kändena funnits med i uppgiftssamlingen och att det inte finns något som tyder på att de elva kändena haft annat än en mycket avlägsen koppling till de personer som ursprungligen var intressanta för polisen med anledning av konflikten i Staffanstorp. Mot den bakgrunden bedömer staten sammantaget att personuppgiftsbehandlingen inte har varit proportionerlig beträffande just de elva kändena i de nu aktuella målen. Därmed har deras rättigheter enligt artikel 8 i Europakonventionen åsidosatts.

44. När det därefter gäller frågan om personuppgiftsbehandlingen har medfört att kändena särbehandlats i strid med förbudet mot diskriminering i artikel 14 i konventionen, är statens inställning följande. Som angetts ovan avseende kändenas i första hand åberopade grund, anser staten att registrering inte har skett enbart på grund av vad som eventuellt har varit känt om kändenas etniska ursprung. Vidare anser staten att det inte har framkommit något som ens antyder – för det fall det skulle anses vara relevant – att uppgifterna har registrerats med ett diskriminerande uppsåt från polisens sida. Inte heller finns stöd för slutsatsen att kändena har utsatts för någon form av direkt diskriminering. Den återstående frågan är då om personuppgiftsbehandlingen har innefattat någon form av indirekt diskriminering av kändena.

45. Det kan konstateras att Europadomstolens praxis – som får anses ha etablerats ytterligare genom det danska målet – kan uppfattas som att även en särbehandling som *huvudsakligen* har skett på grund av etnicitet (dvs. ett mer uppmjukat krav än vad som gäller enligt polisdatalagen) inte är tillåten enligt artikel 14. Om hovrätten skulle finna att Europadomstolens praxis ska

tolkas på det sättet, får detta betydelse också för den bevisning som krävs i fråga om otillåten särbehandling ska anses ha förekommit. Till det kommer att kändena har en bevislättning när det gäller att bevisa att personuppgiftsbehandlingen har haft en diskriminerande effekt i förhållande till dem. Vidare får staten anses ha en förklaringsbörd i fråga om hur uppgiftssamlingen har byggts upp och hanterats osv. Enligt staten medför dessa omständigheter att rättsläget sammantaget är sådant att det bör föranleda en ändrad inställning från statens sida. Mot den nu angivna bakgrunden och med hänsyn till den bevisning som finns i målen är det enligt staten svårt att på föreliggande material dra någon annan slutsats än att uppgiftssamlingen till övervägande del kommit att uppfattas som ett register över etnisk tillhörighet. Under alla omständigheter har staten svårt att bevisa motsatsen, dvs. att åtgärderna har haft en objektivt godtagbar grund. Ändamålet med personuppgiftsbehandlingen, nämligen brottsbekämpning, har i och för sig varit neutralt och legitimt. Resultatet har emellertid blivit att kändena, som är romer, har drabbats på ett oproportionerligt och negativt sätt. I det hänseendet vill staten återknyta till den argumentation som förts ovan om att uppgiftssamlingen inte uppfyllt kravet på proportionalitet enligt artikel 8.2 beträffande de aktuella kändena. Behandlingen av personuppgifterna får således anses ha medfört negativa effekter för kändena i sådan utsträckning att även förbudet mot diskriminering i artikel 14 i Europakonventionen har överträtts.

46. Det sagda medför att staten godtar att behandlingen av kändenas personuppgifter har innefattat ett åsidosättande av deras rätt till privatliv i artikel 8 och förbudet mot diskriminering på grund av etnicitet i artikel 14 i Europakonventionen.

Kändenas skadeståndsyrkanden bör lämnas utan bifall. Om ytterligare ersättning ska utgå bör den bestämmas till ett väsentligt lägre belopp än det som tingsrätten bestämt.

47. Tingsrätten har enligt staten inte tillräckligt beaktat att den kränkning som drabbat kändena redan på olika sätt har erkänts och kompenserats. Det har skett genom de beslut varigenom Justitiekanslern tillerkänt kändena ersättning med 5 000 kr vardera med anledning av att deras personuppgifter behandlats i uppgiftssamlingen. Till detta kommer statens redan tidigare erkännande av fel och brister i uppgiftssamlingen, fel och brister som även om de konstaterats inom ramen för en prövning vilket bekräftats genom den allvarliga kritik som uttalats av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Åklagarmyndigheten, Justitieombudsmannen och Diskrimineringsombudsmannen. En ytterligare kompensation ges nu genom att staten uttryckligen erkänner att behandlingen av kändenas personuppgifter får anses ha inneburit en kränkning av deras rättigheter enligt artiklarna 8 och 14 i Europakonventionen och markerar detta genom sin justerade inställning i rättegångskostnadsfrågan. Sammantaget innebär det som nu beskrivits att kändena erhållit kompensation för den kränkning som drabbat dem.

48. Om hovrätten ändå finner att kärandena bör tillerkännas ytterligare ekonomisk ersättning anser staten att ersättningsbeloppen bör sättas ner väsentligt. Den kränkingsersättning som tingsrätten har beslutat är mycket hög även om man beaktar de omständigheter som tingsrätten har lagt till grund för sin bedömning.

49. Tingsrätten har i sin värdering av kränkningen fäst stort avseende vid det faktum att romerna är en utsatt grupp och konstaterar i domen att den mörka historia av olika former av övergrepp och kränkningar som romer utsatts för, både i och utanför Sverige, innebär att etnisk registrering av just romer får anses vara ägnat att väcka starka känslor av obehag, rädsla och förnedring hos de drabbade. Staten invänder inte mot den beskrivningen i sig. Det finns en mycket mörk historia av kränkningar och övergrepp mot romer och det finns alltså mycket som behöver göras för att få slut på den antiziganism som alltså förekommer liksom för att överbygga den förtroendeklyfta som finns mellan den romska gruppen och samhället i övrigt. Det arbetet pågår emellertid och har bl.a. tagit sig uttryck i den vitbok som för två år sedan tillkom på regeringens initiativ (SOU 2014:8) liksom i det arbete som utförts av Kommissionen mot antiziganism som nyligen lämnade sitt slutbetänkande (SOU 2016:44). Med detta sagt vill staten, med all respekt för den romska gruppen, ange följande.

50. Skånepolisens uppgiftssamling har inte tillkommit för att registrera romer utan har ingått som en del i polisens underrättelse- och brottsbekämpande verksamhet. Det har således inte varit fråga om en etnisk registrering i den mening som detta begrepp står för i allmänt tal. De allvarliga brister som förekommit och som konstaterats av bl.a. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och Justitieombudsmannen har emellertid inneburit att uppgiftssamlingen varit utformad på ett sätt som enligt Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden kunde ge intryck av att enbart etniciteten varit orsaken till registreringen av personuppgifter och som enligt Justitieombudsmannen medfört att uppgiftssamlingarna de facto fått karaktären av ett register över etnisk tillhörighet. Detta är bakgrunden till att staten numera erkänner att behandlingen av kärändenas personuppgifter har inneburit en kränkning av deras rättigheter enligt artikel 8 och 14 i Europakonventionen.

51. Det kan emellertid konstateras att de personuppgifter som behandlats, namn, personnummer och adress, inte i sig är av särskilt känslig art. Inga uppgifter om etnicitet har funnits i uppgiftssamlingen och inget har framkommit som visar att någon av kärändena har utsatts för några negativa beslut eller åtgärder från polisens eller någon annan myndighets sida på grund av personuppgiftsbehandlingen.

52. Högsta domstolen har i flera avgöranden uttalat att en utgångspunkt för bestämningen av skadan, vid ersättning för ideell skada, ska vara en på etiska och sociala värderingar baserad skönsmässig bedömning av den skada

som typiskt sett kan anses ha uppkommit. Vid den bedömningen bör beaktas de syften som motiverar att ersättning ska utgå samt överträdelsens varaktighet. (Se t.ex. NJA 2007 s. 584 och NJA 2014 s. 323.) Det är alltså i första hand objektiva faktorer – den skada som typiskt sett kan anses ha uppkommit – som ska läggas till grund för uppskattningen av lidandet i det enskilda fallet. Att bedömningen ska göras objektivt innebär enligt Högsta domstolen att det förhållandet att den förfördelade faktiskt har känt sig mer eller mindre kränkt än vad som följer av en typiserad bedömning utifrån de objektiva omständigheterna inte ska beaktas. (Se t.ex. NJA 2012 s. 211 I, p. 30, NJA 2012 s. 464, p 11 och NJA 2007 s. 584.) Utan att detta på något sätt är avsett att ifrågasätta eller förringa de känslor som kändena berättat att uppgiftssamlingen väckt hos dem vill staten ändå betona att den historiska bakgrund av allvarliga kränkningar och diskriminering som under sekler drabbat romer, mot bakgrund av vad som nyss redovisats, inte kan läggas till grund vid bestämmandet av vilken compensation som bör utgå i detta fall. Det står vidare klart att Europadomstolens ersättningsnivåer inte är direkt tillämpbara när ersättningsfrågan prövas av en svensk domstol.

53. Kändena har hänvisat till Justitiekanslerns beslut i det s.k. Segerstedt-Wiberg ärendet (dnr 7927-07-47) där kränkingsersättningen bestämdes till 30 000 kr. Det ärendet är dock enligt staten inte jämförbart med omständigheterna i de nu aktuella målen. I Segerstedt-Wiberg ärendet konstaterade Justitiekanslern att sökandens rättigheter enligt artiklarna 8, 10, 11 och 13 i Europakonventionen hade kränkts. Ett avgörande skäl till att beloppet bestämdes till 30 000 kr var att sökandena inte hade haft tillgång till ett effektivt rättsmedel, vilket kändena i detta mål har haft.

54. Det nämnda skaderegleringsbeslutet var ett principbeslut med anledning av anspråk från personer som hade varit registrerade hos Säkerhetspolisen. De personer som begärde ersättning i dessa ärenden hade varit föremål för betydligt mera omfattande personuppgiftsbehandling än vad som är fallet beträffande kändena i de nu aktuella målen. Det rörde sig bl.a. om detaljerade uppgifter angående politisk tillhörighet m.m., dvs. känsliga personuppgifter. Personuppgiftsbehandlingen hade också beträffande de individer som tillerkändes ersättning pågått under mycket lång tid. I många fall ända sedan 1960- och 70-talen. Ersättningsarna bestämdes till mellan 15 000 och 35 000 kr beroende på hur länge kränkningarna hade pågått och vilka artiklar i konventionen som hade överträtts i det enskilda fallet.

55. I de nu aktuella målen har kändenas personuppgifter funnits i uppgiftssamlingen åren 2011- 2013, dvs. betydligt kortare tid än vad som var fallet för de personer som omfattades av det tidigare nämnda skaderegleringsbeslutet från 2007. Som redan sagts finns det även i övrigt beaktansvärda skillnader mellan personuppgiftsbehandlingarnas omfattning.

56. Sammanfattningsvis anser staten att kändena redan har kompenserats för den kränkning som drabbat dem varför något ytterligare skadestånd inte

bör utgå. I vart fall är den ersättning som tingsrätten har beslutat alltför hög mot bakgrund av de objektiva omständigheterna och gällande praxis.

BEVISUPPGIFT

Staten åberopar för närvarande följande bevisning.

Muntlig bevisning

1. Uppspelning av vittnesförhöret i tingsrätten med verksjuristen D.K, Polismyndigheten.
2. Uppspelning av vittnesförhöret i tingsrätten med generalisten D.R, Polismyndigheten, Nationellt forensiskt centrum.
3. Uppspelning av vittnesförhöret i tingsrätten med forensiske ingenjören J.H.

Förhørs- och bevisteman för vittnesförhören är desamma som vid tingsrätten.

Skriftlig bevisning

Staten kommer sakframställningsvis att hänföra sig till de handlingar som gavs in tillsammans med svaromålet. Staten förutsätter att innehållet i handlingarna fortfarande är ostridigt och åberopar därför inte dessa som skriftlig bevisning.

Anna Skarhed